

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2023

**SESOTHO PUO YA LAPENG: PAMPIRI YA I
SESOTHO HOME LANGUAGE: PAPER I**

MARKING GUIDELINES

Nako: Dihora tse 3

Matshwao: 100

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

DITAELO HO MOTSHWAI

- Diphoso tsa mopeleto le puo di se ke tsa fuwa kotlo ntle le haeba diphoso tse jwalo di fetola moelelo/kutlwisiso, hobane ho tsepamisitswe maikutlo kutlwisisong ya tema. (Le ha ho le jwalo diphoso di nne di hlwauwe.)
- Ha moithuti a sebedisitse mantswe ao e seng a Sesotho, mantswe ao a se ke a natswa ha a ntse a bolokile moelelo, mme mohlalobuwa a se ke a fuwa kotlo.
- Dipotsong tse bulehileng ho se ke ha abuwa matshwao sebakeng sa karabo ya **E / TJHE** / kapa **KE A DUMELA / HA KE DUMELE**. Ho tla nne ho be jwalo le ho **NNETE / MAFOSI** kapa ho **NTLHA / MOHOPOLO**, hobane nnete moithuti o lokela ho bontsha kutlwisiso ka ho hlalosa ntlhakemo ya hae. Ka hoo re tsepamisa maikutlo ho lebaka le tshehetsang karabo ya hae.
- Karabong e hloakang lentswe le le leng, mme mohlalobuwa a fane ka a mangata kapa polelo, tshwaya karabo e nepahetseng, ha feela lentswe le nepahetseng le sheletswe mola.
- Moo ho hlokehang dintlha/dikarabo tse pedi kapa ho feta, mme mohlalobuwa a araba ka letoto, tshwaya feela tse pedi tse tharo tse qalang.
- Puo ha e tshwaetswa ke tikoloho e amohelwe.
- Potsong eo ho lokelwang ho kgetha karabo e nepahetseng ho amohelwe tlhaku e manepana le karabo e nepahetseng kapa karabo e ngotsweng ka botlalo mohlala; C/Motho e molelele.

KAROLO YA A TEKOKUTLWISISO

POTSO YA 1

- 1.1 E ka ba tshetiso e kgolo, e hlokanng hore ho lekole boleng le mabaka a tshenyo mme mosebetsi o a emisa/ tshenyo ya thepa ke tshenyo ya tjelele mme hona ho ka diha moruo wa khamphani.
- 1.2 Ke nakong eo ho hirwang mosebeletsi mme a fuwa melao le dipehelo tsa khamphani. Hobane ke yona nako eo mohiruwa a ithutang mosebetsi.
- 1.3 Tshebediso ya dipuo tse fapaneng e ka thusa basebetsi ho utlwisisa ditaba tsa mosebetsi le melao ya khamphani./ Basebeletsi ba tla kgona ho ipalla melao ka dipuo tsa bona, mme ba utlwisise melao ya tshebetso.

'Ho ananelwe dikarabo tsa bahlahlobuwa'

- 1.4 Lekola tshenyo le mabaka a e bakileng mme o e tlalehe ho mookamedi wa hao ka potlako.
- 1.5 Mongodi o re e ne e le moithaopi mosebetsing ebile e le lekgetlo la pele a senya thepa.
- 1.6 O ne a tla kgalelwa ka thata, a be a lefe thepa e senyehileng ha e ne e le mosebeletsi wa bona.
- 1.7 Tjhe, o ne a sena monyetla hobane o bile bohlaswa ka thepa ya mosebetsing.
- 1.8 Ke ha e le hore thepa e senyeha nakong ya tshebetso, le ha e senyeha ka phoso.
- 1.9 Ke molaodi wa mekitlane.
- 1.10 Ke ne ke tla mo hlokomedisa hore tshenyo e kgutlisetsa mosebetsi morao, e senya tjelele e be ke a mo kgalamela.

'Dikarabo tsa baithuti di ananelwe'

- 1.11 Ke phephetso ya ho hloka puseletso bakeng sa dikotsi tse mosebetsing./ Phephetso ya ho hloka tshireletso.
- 1.12 O hlalosa hore ramosebetsi o thola moputso hobane lelapa la hae le hlokometswe ke mosebeletsi wa hae./ Katleho ya Ramosebetsi e itshetlehile boteng ba mosebeletsi wa hae.
- 1.13 Kamano ke ya hore tema ya A le ya B di bua ka ramosebetsi le mosebeletsi./ Bobedi di bua ka dikamano pakeng tsa Ramosebetsi le Mosebeletsi.
- 1.14 Tharollo ke hore ho latelwe melao e behilweng e sireletsang ramosebetsi le mosebeletsi.

KAROLO YA B KAKARETSO/KGUTSUFATSO

POTSO YA 2

Ho qoba dikotsi tsa mebileng, mokganni ya palamisang bana o lokela ho etsa bonnete ba hore bana ba bolokehile. A hlahlobe maemo a koloi pele ho leeto. Mokganni a hlokomele mabanta a pholoso hore a sebetsa ka nepo. A hlokomele lebelo le baletsweng tsela eo a tsamayang ho yona. Koloi ya hae e se fellwe ke peterole tseleng ho qoba ditsotsi. A hlomphe melao yohle ya tsela ho latela K53. Koloi e hlahlojwe ke ditsebi ho fumana dikgaello le boemo ka nako e baduweng.

Mantswe (89)

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO

Ha ho tshwauwa kgutsufatso ho lokela hore ho itshetlehwe ka ho kenyeletsa dintlha tse hlokwang ke potso.

Kgutsufatso e tlameha ho tshwauwa ka tsela e latelang:

- Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7.
- Matshwao a 3 bakeng sa puo.
- Matshwao kaofela: 10

Kabo ya matshwao a puo ha a nepane le dintlha tsa mohlalobuwa:

- Ha dintlha di le 1–3 di nepahetse: fana ka letshwao le le 1.
- Ha dintlha di le 4–5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2.
- Ha dintlha di le 6–7 di nepahetse fana ka matshwao a 3.

KAROLO YA C DITHOTHOKISO

POTSO YA 3

- 3.1 3.1.1 Qaqisetsa le hlaloesetsa.
- 3.1.2 Ke anastrofi, mona sethothokisi se fa mantswe ana 'a ka' matla/lebatama ha a a beha ka pela 'maikutlo'/o a a hatella.
- 3.1.3 Karaburetso ya pono, e bopela mmadi setshwantsho sa ya utlwileng bohloko empa a sa lle.
- 3.2 3.2.1 Ke lebotsi/ phethapheto ya sebopeho sa mela.
- 3.2.2 Mona sethothokisi e ka se rorisa majakane temeng ya 1, meaparo ke ya bakreste, empa se a phoqa ditemathothokisong tse latelang hoba diketso tsona ha se tsa bokreste.
- 3.2.3 Sethothokisi se hlalosa sehalo se setshosang, sa hore batho bao e seng majakane ba emetswe ke kahlolo e sehloho.
- 3.2.4 Enjabamente e sebedisitswe ho ntshetsa mohopolo o moleng wa 12 ho wa 13 e le ho potlakisa morethetho/e sebedisitswe ka sepheo sa ho ngotla mola wa thothokiso hore o be le morethetho.
- 3.2.5 Bohlokwa ba yona ke ho hokela mela eo/ ho hatella ketso ya ho tshosa ka dihele.

POTSO YA 4 THOTHOKISO E SO BONWE

- 4.1 Ke thothokiso e rutang e kgalemang batjha.
- 4.2 Ho lekanya mantswe a ka pele ho yona e leng 'mehla e hlaha', le a tlang ka morao ho yona, 'mehla e lonya' hore a be boemong bo le bong.
- 4.3 Sehalo se kgothatsang se tliswang ke tswelopele ya batjha./ Sehalo sa kgotsofalo e tliswang ke tswelopele ya batjha.
- 4.4 Ke ho hatella mehla ena eo re phelang ho yona./ Ho sidilella mohopolo wa nako eo ho buuwang ka yona.
- 4.5 Anastrofi, lentswe 'pele' le behuwe ka pela 'naha' ha le ne le lokela ho ba ka morao./ Le matlafaditswe, la fuwa lebatama hore le bonahale pele/le hateletswe.
- 4.6 Thothokisong ena sethothokisi se labalabela ho bona batjha ba naha ena ba tswella bophelong, ba etella naha pele.
- 4.7 Kgonyetso/Anastrofi.
- 4.8 Mongodi o batla ho sidilella modumo wa ho kgotsofala e le lehlaso maikutlong a mmadi.

KAROLO YA D THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO

POTSO 5

- 5.1 Ke ho hohela mmadi hore a lakatse ho sebedisa dikeletso tse papatsong ena.
- 5.2 E, Standard Bank e sebedisitse mawa a ho bapatsa a latelang, mebala le mengolo e fapaneng, ditshwantsho le lebitso la banka, kahoo e tla fihlela sepheo sa yona.

KAPA

Tjhe, Standard Bank ha e tlo fihlela sepheo sa yona hobane maqheku le ba sa tsebeng ho bala ba tla hloleha ho fihlela ditshebeletso tseo.

- 5.3 Ke ho tobetsa nomoro ya marangrang eo o e filweng.
- 5.4 Mmapatsi o sebedisitse setshwantsho sa ngwanana mme hona ho bontsha hore sehlahiswa se ka sebediswa ke batho ba bomme feela.
- 5.5 Ke ho thatiselletsa ntlha ya ho re batho ba ka kgona ho fihlella ditshebeletso tse fapaneng tsa banka ntle le ho ikesa teng ka seqo hoba ke mona kgarebe ena e etsa jwalo le yona.
- 5.6 Tjhe, ha baithuti ba entse mosebetsi wa bona ba tla atleha le ha motlakase o ka kgaoha.

KAPA

E, baithuti ba sitwa ho itlhophisa hantle le ho bala, ka baka la lefifi.

- 5.7 Moithuti o botsa potso e sa hlokeng karabo hobane o ntse a bona hore motlakase ha o tlo ba sitisa ho atleha.
- 5.8 Ke baithuit ba ngolang hlahlobo ka dikerese nakong ya bosiu.
- 5.9 E, sehlooho sena se dumellana le diketsahalo hobane 2022 ke selemo seo mathata a motlakase a ileng a qala ka sona.
- 5.10 Ka sepheo sa ho kopanya dipolelo tse pedi e leng:
- O entse qeto ya ho iphatlalatsa _____ a ne a sa rate hore mosebetsi wa hae o henahenwe ka batho.
- 5.11 Setshwantsho sena se hlalosa polelo e reng 'baratani ba bong bo tshwanang.
- 5.12 'Letsatsi' ketso ya tlohelo ena ya lentswe ke ho natefisa puo.
- 5.13 Dihlongwanthao tsa maetsimatswa./ Mabopi a maetsimatswa.
- 5.14 Banana ba ile ba rutana ho bapala kgati hore ba tle ba hlole tlhodisano ya papadi eo. (Dikarabo tsa baithuti di tla fapana.)

POTSO YA 6

Afrika Borwa ruri ke motswako wa ditso le dipuo tseo o ka di ketekang le ho di tseba ha bonolo jwalo ka bahahlaudi. Batlisisa ka nalane ya toropo ya heno ya lehae le lefa ka ho lekola haeba e na le mokgatlo o fanang ka maeto le mehwanto tulong ya heno. Ka nnete, ke eng se ka tlisang tlholohelo le botjhaba mmoho ntle le dijo, leka dijo tsa ditjhaba tse ding.

Matshwao ohle: 100